

HARDE KNIP IN HANDELS-RELATIES DRAMATISCH

Door Joost van Mierlo

De kans is groot dat de onderhandelingen over het Britse vertrek uit de Europese Unie vastlopen. Beide partijen graven zich in. Terwijl het klappen van de onderhandelingen de onderlinge diplomatieke betrekkingen voor lange tijd zou verstoren.

Dit zegt Rem Korteweg, sinds enkele maanden betrokken bij Instituut Clingendael, waar hij internationale ontwikkelingen analyseert en commentarieert. Veel van zijn aandacht zal de komende jaren uitgaan naar de onderhandelingen over de Brexit. Een onderwerp waar hij zich de afgelopen jaren, bij het Centre of European Reform in Londen, ook al nauwgezet mee heeft beziggehouden.

Korteweg: 'Achteraf gezien is het bijna symbolisch. Ik startte bij het Centre for European Reform in januari 2013. Enige weken later hield de toenmalige premier David Cameron zijn inmiddels befaamde Bloomberg-lezing, waarin hij zoveel als een referendum over de toekomst van Europa beloofde.

We hebben allemaal gevolgd wat er sindsdien is gebeurd. Eind maart ben ik teruggekeerd naar Nederland, enkele dagen nadat premier Theresa May met het invoeren van Artikel 50 de onderhandelingen over het Britse vertrek officieel had gestart.'

HET AFKONDIGEN VAN HET REFERENDUM WORDT GEZIEN ALS EEN POLITIEKE MISSER VAN DE EERSTE ORDE. IS DAT TERECHT?

'Die lezing bij Bloomberg was vooral bedoeld om de onrust binnen zijn Conservatieve partij te bezweren. Cameron zou die lezing eigenlijk hier in Den Haag of Amsterdam hebben gehouden. Maar omdat er toen net een terroristische aanslag in Algerije

Ik maak me ernstige zorgen dat de onderhandelingen zullen klappen. Ik schat de kans daarop op dit moment op 50%.

plaatsvond, koos hij ervoor om thuis te blijven. Interne partijpolitiek is natuurlijk belangrijk. De Conservatieven hadden te maken met de sterke opkomst van UKIP, waardoor veel leden van zijn fractie het gevoel hadden dat hun zetel in gevaar kwam. Daarnaast is er al decennialang een harde kern binnen de Conservatieve Partij die fel anti-Europagezind is.

Cameron's grote fout bij die lezing was dat hij vrij gemakzuchtig allerlei hervormingen leek te beloven. Op zichzelf zijn die hervormingen niet onzinnig, als het gaat om de rechten die buitenlandse werknemers hebben of zijn zorgen over de rol van de niet-eurolanden. Maar hij had zich moeten realiseren dat deze hervormingen alleen haalbaar waren na jarenlange onderhandelingen, en niet door te dreigen met een referendum en mogelijke uittreding. Daarmee ondergroef Cameron eigenlijk op dat moment al zijn eigen positie. Uiteindelijk kon hij de hoge verwachtingen niet waarmaken, waardoor hij feitelijk met een flinke achterstand begon aan de referendumcampagne.

Het past een beetje bij de Britse manier van politiek bedrijven: politiek wordt gezien als een duel. Maar dat staat haaks op de Brusselse politiek, waar uiteindelijk na eindeloze onderhandelingen compromissen worden gesloten. Dat is dus wel een inschattingsfout.'

BREXIT IS BREXIT, BLIJFT THERESA MAY HERHALEN. EN DAARMEE LIJKT ZE STEEDS MEER EEN KEIHARDE BREXIT TE BEDOELLEN. IS DAT WAT WE UITEINDELIJK GAAN KRIJGEN?

'Theresa May is eigenlijk een gesloten boek. Behalve haar echtgenoot en een enkele naaste adviseur is er

niemand die haar precies kan doorgronden. Het is dus onduidelijk wat ze precies wil. Dat blijkt ook nu weer met de tussentijdse verkiezingen die ze heeft uitgeschreven. In de aanloop naar de aankondiging was er sprake van een zekere matiging van haar toon. Er werd zachtjes gehint op het feit dat een wat langere adempauze noodzakelijk zou zijn om de onderhandelingen af te ronden. Nu hebben we echter weer te maken met de normale verkiezingsretoriek, waarin stevig stelling wordt genomen. Liever geen akkoord dan een slecht akkoord, heet het. Er worden beloften gedaan die waarschijnlijk niet kunnen worden waargemaakt. Toch wordt er ook wat ruimte geschapen. Na deze verkiezingen hoeft May, ervan uitgaand dat ze wint, in ieder geval voor vijf jaar niet terug naar de kiezer.'

U BENT LID VAN DE ZOGENOEMDE BREXIT-COMMISSIE VAN DE ADVIESRAAD INTERNATIONALE VRAAGSTUKKEN. DIE ADVISEERT OM DE ONDERHANDELINGEN TEN MINSTE DRIE JAAR OP TE REKKEN. WAAROM?

'Het is een geweldig complexe materie die moet worden behandeld. Er zijn geen precedents voor. Er zijn natuurlijk wel handelsakkoorden gesloten met andere landen, maar dat was allemaal met een zekere positieve grondhouding, namelijk om tot een akkoord te komen. Nu is de beginhouding negatief. De Britten vinden de EU niet goed genoeg en dit zorgt hoe dan ook voor druk op de onderhandelingen.

Daarnaast is het tijdsbestek om te onderhandelen veel te kort. Deze zomer is feitelijk verloren. Dat heeft deels met de Britse verkiezingen te maken, maar belangrijker nog zijn de Duitse verkiezingen in september. Duitsland is de doorslaggevende factor bij de onderhandelingen. Voordat er duidelijkheid bestaat over de Duitse positie, kan er eigenlijk niet worden gesproken. En hoewel de tweejarige termijn die met het invoeren van Artikel 50 is begonnen pas eind maart 2019 afloopt, moeten de onderhandelingen in de herfst daaraan voorafgaand zijn afgerond. Het voorstel moet immers door het Europees Parlement worden goedgekeurd. En mogelijk door het Europese Hof van Justitie. De beschikbare tijd is heel erg krap.

Een overgangsfase zou een antwoord zijn, maar dat betekent dat de Britten in die periode blijven meebetalen aan het EU-budget, dat ze moeten gehoorzamen aan het Europees Hof van Justitie en dat wellicht EU-onderdanen vrijelijk toegang houden tot het land. Dat zou politieke zelfmoord voor Theresa May kunnen betekenen.

Foto: Archief Instituut Clingendael

CV

- 1980 Geboren in Den Haag
- 1998 Studie Geschiedenis Utrecht
- 2006 Fulbright scholar John Hopkins University Washington DC
- 2011 Promotie Internationale Betrekkingen Universiteit Leiden:
- 2011 Publicatie: 'The superpower, the bridge-builder and the hesitant ally: How defence transformation divided NATO 1991-2008'
- 2012 Politiek adviseur: Ministerie van Buitenlandse Zaken
- 2013 Senior Research Fellow Centre for European Reform
- 2017 Clingendael, Europe in the World Unit

Daarom maak ik me ook ernstige zorgen dat de onderhandelingen zullen klappen. Ik schat de kans daarop op dit moment op 50%. Dat is heel ernstig. Er wordt dan een knip gemaakt in de handelsbetrekkingen, terwijl die de afgelopen 45 jaar juist enorm zijn geharmoniseerd. Dat heeft niet alleen grote gevolgen voor bedrijven en burgers, maar zo'n knip verstoort ook de diplomatieke betrekkingen en samenwerking op andere terreinen, zoals inlichtingen of buitenlands beleid. Het kost jaren om dat te helen.'

EEN BEETJE NUCHTERHEID LIJKT GEEN KWAAD TE KUNNEN. MISSCHIEN IS HIER EEN ROL WEGGELEGD VOOR DE NEDERLANDERS?

‘Wij pleiten voor de adempauze en deze is opgenomen in de officiële aanbeveling aan de Brusselse onderhandelaar Barnier. Maar als je die aanbeveling van de 27 resterende EU-landen aan de Commissie goed leest, dan is duidelijk dat ook Barnier niet veel ruimte heeft om te manoeuvreren.’

EERST MOET DE BOEDELSCHIEDING WORDEN GEREGELD. DAT MOET TOCH NIET ZO MOEILIK ZIJN?

‘Het lijkt gewoon een kwestie van het afspreken van principes en dan rekenen. Maar de Britten komen zelf uit op een som waarbij uiteindelijk mogelijk niets hoeft te worden overgemaakt, terwijl in Brussel bedragen cirkelen van tot wel 100 miljard euro. En met de verkiezingen voor de deur wordt meteen gezegd dat bij een significante betalingsverplichting van de onderhandelingstafel wordt weggelopen. Dat belooft weinig goeds.’

U ZEI EERDER DAT DIE ONDERHANDELINGEN COMPLEX ZIJN. DAT ZEGT IEDEREEN, MAAR KUNT U VOORBEELDEN GEVEN WAAROVER MOET WORDEN ONDERHANDELD?

‘Er zijn letterlijk duizenden dossiers waarover moet worden onderhandeld. Maar laat ik een voorbeeld geven: de export van lamsvlees uit Nieuw-Zeeland naar Europa. Een groot deel daarvan komt terecht in het Verenigd Koninkrijk. Er is dus een belang om dat goed te regelen, voor zowel Nieuw-Zeeland als het Verenigd Koninkrijk. Maar het betekent dat het tariefakkoord tussen de EU en Nieuw-Zeeland moet worden opengebroken en de Britten een nieuw akkoord met Wellington moeten maken. Dat kost mankracht en expertise. De capaciteit is er wel in Brussel en in Wellington, maar die ontbreekt bij de Britten. Zo zijn er nog vele, vele andere akkoorden die aangepast moeten worden. Er zijn anekdotische berichten dat de Britten 30.000 ambtenaren extra nodig hebben om de details van dit soort nieuwe akkoorden op te stellen. Nieuw-Zeeland en Australië

willen zelfs ambtenaren uitlenen om de Britse onderhandelaars te helpen.’

GROTE ZORGEN DUS. MAAR WAT BETEKENT HET VERTREK VAN DE BRITTEN VOOR DE NEDERLANDSE POSITIE IN DE EU?

‘Die verandert. We zaten op het kruispunt van de assen tussen Londen, Berlijn en Parijs. Ook qua mentaliteit konden we een brugfunctie vervullen tussen vooral Londen en Berlijn. Dat verdwijnt. Het zwaartepunt komt in de toekomst te liggen bij Duitsland en Frankrijk.’

Wij hebben altijd gestreefd naar een lidmaatschap voor de Britten. Op die manier kon een marktgericht alternatief worden geboden tegen de centralistische tendensen van vooral Frankrijk. Ook dat verandert. Het betekent dat we in de toekomst meer aansluiting moeten zoeken bij de Scandinavische landen en de Baltische republieken. Die staan qua financieel-economische mentaliteit het dichtst bij ons. En de situatie in Polen en Italië is interessant. De positie van die landen wordt belangrijker.’

ER STAAT VEEL OP HET SPEL IN DE EU. EN DAT TERWIJL DE BETREKKINGEN MET DE VERENIGDE STATEN ONDER DRUK STAAN. ZAL DIT VOOR HECHTERE VERHOUDINGEN BINNEN DE EU ZORGEN?

‘De relatie met de Verenigde Staten is al langer aan het veranderen. Van oudsher werd die gedomineerd door veiligheidsvraagstukken en de rol van de NAVO. Nu speelt handel ook een belangrijke rol. Dat is niet zo vreemd. Handel is in de afgelopen jaren steeds meer bepalend geworden voor het verloop van de internationale betrekkingen. Dat geldt natuurlijk voor de relaties met landen als China en Japan, maar nu ook met de Verenigde Staten. Met de komst van Donald Trump lijken de Amerikanen de NAVO in twijfel te trekken en protectionistischer te worden. De EU zou dan ook meer op eigen benen moeten gaan staan. Nog een reden om de 27 EU-landen bij elkaar te houden tijdens de onderhandelingen met het VK.’ «

In de toekomst moeten we meer aansluiting zoeken bij de Scandinavische landen en de Baltische republieken. Die staan qua financieel-economische mentaliteit het dichtst bij ons.

- Beschikbare tijd Brexit-onderhandelingen heel erg krap.
- Manoeuvrerruimte voor beide partijen zeer gering.
- Kans op klappen onderhandelingen meer dan 50%.